

Κατηγορούμενο

Κατηγορούμενο λέγεται το ουσιαστικό ή το επίθετο που προσδίδει μια ιδιότητα στο υποκείμενο ή το αντικείμενο δια μέσου του ρήματος.

Ως κατηγορούμενο μπορεί να τεθεί επίσης οποιοσδήποτε ονοματικός τύπος, δηλαδή αντωνυμίες, αριθμητικά, ουσιαστικοποιημένα επίθετα και μετοχές, απαρέμφατο, καθώς και δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις.

π.χ. Ἡ πόλις **φρούριον** κατέστη. (ουσιαστικό)

Τὸ λέγειν **πράττειν** ἐστίν. (απαρέμφατο)

Το κατηγορούμενο συμφωνεί πάντα σε γένος, αριθμό και πτώση με τον όρο στον οποίο αναφέρεται, δηλαδή με το υποκείμενο ή το αντικείμενο.

Σε αρκετές περιπτώσεις όμως, όταν το υποκείμενο είναι μια αφηρημένη ή γενική έννοια, το κατηγορούμενο βρίσκεται σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού, ανεξάρτητα από το γένος του υποκειμένου.

π.χ. Ἡ μὲν φύσις ἐστὶν **ἄτακτον**.

(= Η φύση είναι **κάτι το απείθαρχο**.)

Τα ρήματα τα οποία συντάσσονται με κατηγορούμενο στο υποκείμενό τους λέγονται **συνδετικά** και είναι τα εξής:

α) το ρήμα εἶμι και τα συνώνυμά του:

γίγνομαι, καθίσταμαι (= γίνομαι), ὑπάρχω,

τυγχάνω (= τυχαίνει να είμαι), διατελώ (= είμαι συνεχώς),

ἔφυν (= γεννήθηκα), πέφυκα (= είμαι από τη φύση μου),

ἀποβαίνω (= φαίνομαι), ἐκβαίνω (= γίνομαι)

β) τα προχειριστικά ρήματα, δηλαδή όσα σημαίνουν εκλογή:

αἰροῦμαι (= εκλέγω, εκλέγομαι), χειροτονῶ (= εκλέγω με ανάταση του χεριού), χειροτονοῦμαι,

λαγχάνω (= τυχαίνω), ἀποδείκνυμι (= διορίζω, καθιστώ), ἀποδείκνυμαι

γ) τα κλητικά ρήματα:

καλοῦμαι, λέγομαι, ὀνομάζομαι, προσαγορεύομαι

Επιρρηματικό κατηγορούμενο

Επιρρηματικό κατηγορούμενο λέγεται το κατηγορούμενο που συντάσσεται συνήθως με ρήματα κίνησης. Είναι επίθετο το οποίο όμως έχει επιρρηματική σχέση με το ρήμα και γι' αυτό μεταφράζεται με επίρρημα ή με εμπρόθετο προσδιορισμό.

π.χ. Πάρεμι δ' **ἄκων**.

(= Παραβρίσκομαι **χωρίς τη θέλησή μου**.)

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο δηλώνει:

Σειρά / τάξη: συνήθως τα επίθετα:

ἔσχατος (= τελευταίος)

πρότερος

πρῶτος

τελευταῖος
ῥστατος (= τελευταῖος)
ῥστερος

Σκοπό: συνήθως τα επίθετα:
βοηθός (= για βοήθεια)
σύμμαχος

Τρόπο: συνήθως τα επίθετα:
ἄκων (= χωρίς τη θελήσή του)
ἐκῶν (= με τη θελήσή του)
ἄθρόος (= σύσσωμος)
ἄσμενος (= με ευχαρίστηση)
ἄκριτος (= αδίκαστος)
ἀντίος, ἐναντίος (= αντιμέτωπος)
ἄπρακτος (= χωρίς αποτέλεσμα)
αὐτοκράτωρ (= με πλήρη εξουσία)
ὑπόσπονδος (= με ένορκη συμφωνία)

Τόπο: συνήθως τα επίθετα:
μέσος (= στο κέντρο)
μετέωρος (= στον αέρα)
πελάγιος (= στο ανοιχτό πέλαγος)
ὑπαίθριος (= στο υπαίθρο)

Χρόνο: συνήθως τα επίθετα:
Τριταῖος (= για τρεις μέρες)
ἐβδομαῖος (= την έβδομη μέρα)
ἔσπεριος (= το βράδυ)
σκοταῖος (= όταν έπεσε το σκοτάδι)
ὄρθριος (= τα ξημερώματα)

Προληπτικό κατηγορούμενο

Προληπτικό κατηγορούμενο λέγεται το κατηγορούμενο το οποίο συντάσσεται με ρήματα αύξησης ή εξέλιξης, όπως τα ρήματα *αὔξομαι*, *αὔξάνομαι*, *αἴρομαι* (= υψώνομαι), *τρέφομαι*, *πνέω*, *ρέω* κ.ά. και δηλώνει εκ των προτέρων την ιδιότητα του υποκειμένου ή του αντικειμένου (πριν ολοκληρωθεί δηλαδή η ενέργεια που δηλώνει το ρήμα). Λέγεται λοιπόν προληπτικό κατηγορούμενο του αποτελέσματος διότι το υποκείμενο προσλαμβάνει ένα γνώρισμα το οποίο θα είναι το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος. Μεταφράζεται: **με αποτέλεσμα να..., ώστε να..., με την προϋπόθεση να...**

π.χ. Ἡὔξητο τὸ ὄνομα αὐτοῦ **μέγα**.

(= Αναπτυσσόταν η φήμη του ώστε να γίνει **μεγάλη**.)

Γενική κατηγορηματική

Γενική κατηγορηματική λέγεται η γενική ενός ουσιαστικού που συντάσσεται με ρήματα συνδετικά, η οποία τίθεται στη θέση κατηγορουμένου και έχει κατηγορηματική σημασία. Η γενική κατηγορηματική διακρίνεται σε:

Διαιρετική, η οποία δηλώνει το σύνολο, μέρος του οποίου είναι το υποκείμενο.

π.χ. Ἦν δὲ καὶ οὗτος τῶν **στρατηγῶν**.
(= Ἦταν και αυτός **από τους στρατηγούς**.)

Κτητική, η οποία δηλώνει τον κάτοχο του υποκειμένου.

π.χ. Ὁ ναός ἦν τῆς **θεάς**.
(= Ο ναός ήταν **της θεάς**.)

Ιδιότητας, η οποία δηλώνει μια ιδιότητα του υποκειμένου.

π.χ. Τούτου **τοῦ τρόπου** εἰμί
(= Είμαι αυτού **του χαρακτήρα**.)

Υλης, η οποία δηλώνει την ύλη από την οποία έχει κατασκευαστεί το υποκείμενο.

π.χ. Αἱ ἀσπίδες ἦσαν **χαλκοῦ**
(= Οι ασπίδες ήταν **από χαλκό**)

Αξίας, η οποία δηλώνει την αξία του υποκειμένου.

π.χ. Ἡ οἰκία ἦν χιλίων **ταλάντων**.
(= Το σπίτι ήταν **αξίας** χιλίων **ταλάντων**.)

Καταγωγής, η οποία δηλώνει την καταγωγή του υποκειμένου.

π.χ. Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίνονται παῖδες δύο.
(= Από τον Δαρείο και την Παρυσάτιδα γεννιούνται δύο παιδιά)

Κατηγορούμενο του αντικειμένου

Ορισμένα ρήματα συντάσσονται με δύο αιτιατικές από τις οποίες η μια λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος και η δεύτερη αιτιατική ως κατηγορούμενο της πρώτης.

π.χ. Ἡ πόλις Ἀγησίλαον εἶλοντο **βασιλέα**.
(= Η πόλη τον Αγησίλαο εξέλεξε **βασιλιά**.)

Τέτοια ρήματα είναι:

α) τα δοξαστικά ρήματα: νομίζω, ἡγοῦμαι (= νομίζω), κρίνω, ὑπολαμβάνω, φαίνομαι, δοκῶ.

β) τα κλητικά ρήματα: καλῶ, λέγω, ὀνομάζω, προσαγορεύω (= ονομάζω).

Παρατήρηση:

Το κατηγορούμενο του αντικειμένου μπορεί να είναι **επιρρηματικό** ή **προληπτικό**.